

2006 m. Rietave vykusioje tarptautinėje jaunimo stovykloje „Tiltas į trečiąjį krantą“ groja Zalesės Mykolo Kleopo Oginskio muziejaus mergaičių ansamblis „Altanka“

gramą. Kartu su šešių Baltarusijos mokslininkų pranešimais konferencijoje buvo perskaityti ir penki Oginskių kultūros paveldo tyrinėtojų, puoselėtojų iš Lietuvos pranešimai.

Išskirtinis yra Regionų kultūrinių iniciatyvų centro indėlis plėtojant kunigaikščių Oginskių giminės istorijos tyrinėjimus, populiarinant jos kultūrinį palikimą. Šio centro dėka I-osios tarptautinės konferencijos medžiaga buvo operatyviai parengta spaudai ir paskelbta specialiai Oginskiams skirtame „Žemaičių žemės“ žurnalo numeryje (2005 m. Nr. 4). Didelį skaitytojų susidomėjimą sukėlė šiame leidinyje pirmą kartą lietuvių kalba publikuoti garsieji M. K. Oginskio priesakai mokytiis į Italiją išvykstančiam keturiolikmečiui sūnui Irenėjui Kleopui. Tąsyk buvo kilstelėta uždanga į plačią visuomenei mažai žinomą Irenėjaus Kleopo Oginskio asmenybės formavimo sritį. Asmenybės, kuriai vėliau buvo lemta atvykti į Žemaitiją, konkrečiai – į Rietavą, ir čia įdiegti unikalios švietimo, mokslo, technikos, kultūros, socialinių reformų naujoves.

Pasibaigus I-ajai tarptautinei konferencijai, pavyko užmegzti ryšius su M. K. Oginskio dukters Amelijos provaikaičiais muzikais, memuaristais Ivu ir Anžėjumi Zaluskiais, kuriuos likimo banga nunešė ir įdaigino į Didžiosios Britanijos, tuo pačiu ir Europos kultūrinę erdvę.

Bendradarbiavimas su jais atvėrė naują Oginskių pažinimo lauką, kuris su kiekviena diena vis labiau plečiasi ir jau prašosi atskiros stu-

Iš kairės: 2007 m. ekspedicijos dalyviai Veisiejų dvorvietėje ir Šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse Vilniuje; Rietavo šv. arkangelo Mykolo bažnyčios „Angelo“ skulptūros fragmentas

dijos apie Oginskių muzikinių tradicijų gaivinimą Rietave, Plungėje, taip pat ir visoje Lietuvoje. Šie ryšiai padėjo nutiesti kelią ir į pirmuosius tarptautinius Mykolo Oginskio festivalius, kurių idėja galutinai buvo subrandinta pradėjus įgyvendinti pasirengimo Mykolo Kleopo Oginskio 250-osioms metinėms programą.

Šio leidinio paskirtis kita – tai bandymas atverti polonezo „Atsiveikinimas su Tėvyne“ kodo paieškos perspektyvą, pateikti skaitytojui pirmųjų trijų tarptautinių ekspedicijų, tuo pačiu ir Oginskių materialaus kultūros paveldo apžvalgą.

Svarbiausiu 2006 m. surengtos ekspedicijos akcentu reikėtų laikyti apsilankymą M. K. Oginskio gimtinėje Guzove, kuris yra netoli Varšuvos. Nepamirštas susitikimas su M. K. Oginskio atminimo puoselėtoju, vietos kunigu, klebonu Piotru Staniaku, vietinės mokyklos, valdžios atstovais, pažintis su išpūdingu Guzovu dvaru, unikaliomis architektūros rūmų supančiu puikiai tvarkomu parku, kurio vienoje iš alėjų 1998 m. pastatytas paminklas M. K. Oginskiui (skulptorius Andžėjus Rene). Iš Guzovo parsivežėme šios parapijos metrikų knygose išlikusių M. K. Oginskio krikšto įrašų kopiją, leidinių apie Guzovą, kompozitoriaus vaikystę ir jo gyvenimą, nuotraukose užfiksuotus Guzovo dvorvietės vaizdus.

Dideli atradimai laukė ir Sedlcuose, mieste, kuriame Čartoriskų-

Iš kairės: Baltarusijos muzikos akademijos prof. Viktoras Skorobogatovas. 2007 m.; Pabiržės (Biržų r.) varpinė

Oginskių kultūrinės, politinės veiklos pėdsakus primena ne tikai išpūdinga miesto Rotušė, ES lėšomis 2006 m. restauruotas rūmų kompleksas, bet ir ištisi senojo miesto kvartalai, Oginskių laikais suformuotas gatvių tinklas, skverai, didžiulis parkas šalia buvusių rūmų.

Apsilankius miesto Rotušės pastate įsikūrusiame Sedlcų regioniniame muziejuje, atsirado puiki galimybė užmegzti glaudų bendradarbiavimą su čia dirbančiais muziejininkais, kurie taip pat daug dėmesio skiria Oginskių gyvenimo ir kultūrinio paveldo tyrinėjimams.

Naudinga buvo ir pažintis su Varšuva, miestu, kuris itin reikšmingas kelių Oginskių kartų gyvenime. Ekspedicijos metu aplankytas ir Radvilų rūmų kompleksas Palenkės Bialoje, net ir pasibaigus ekspedicijai ilgam iš atminties nedilęs svetingumo lūkesčius pranokęs atsisveikinimas su bičiuliais lenkais Pliaterių rūmuose Konstantinove.

2007 m. ekspedicija buvo skirta Oginskių paveldui Lietuvoje.

Vilnius: griūvantis Oginskių giminės memorialas Šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinėse, Oginskių (Dievo Kūno) koplyčia Šv. Jonų bažnyčioje, garsioji Elžbietos Oginskytės-Puzinienės funduota Vilniaus universiteto observatorija, Oginskių rūmų kompleksas Rūdninkų-Arklių gatvių kvartale, rekonstrukcijų sujaukti Slušų rūmai Neries pakrantėje... O kur dar Rasų kapinės – čia taip pat yra palaidotų Oginskių, kur Šv. Dvasios cerkvė, Aušros Vartai ir prie jų prisišliejusi Šv. Teresės bažny-

2007 m. ekspedicijos dalyviai prie Adomo Mickevičiaus bendražygio Jono Čečioto kapo Ratnyčioje ir J. Čečioto antkapinio paminklo fragmentai

čia, to paties pavadinimo bažnytėlė, anksčiau stovėjusi Vilniaus žvejų priemiestyje, dešiniajame Neries krante – jos pėdsakų jau nelikę. Visos šios vietos mena buvusią kunigaikščių Oginskių didybę, galią ir dosnumą.

Iš Vilniaus – kelias pro Trakus, buvusią Oginskių vaivadybę, į Dzūkijos pusę. Ten mūsų laukė kolegų iš Baltarusijos inicijuota prisiminimų-poezijos valandėlė prie Adomo Mickevičiaus bendražygio Jono Čečioto kapo Ratnyčioje, prisiminimai apie M. K. Oginskio ir naujosios patriotų kartos – filaretų, filomatų, 1831 metų sukilėlių – ryšius.

Toliau – Kapčiamiestis, dramatiško likimo karžygės Emilijos Pliaterytės kapas, Česlovo Sasnausko ir kitų šio krašto šviesuolių veiklos atspindžiai Kapčiamiesčio pagrindinės mokyklos muziejuje, paslaptin-gasis Vainežeris, buvusios Oginskių dvarvietės pėdsakai – saulėlydžio nušviestos alėjos perspektyva, neįtikėtina iškorėjusi šimtametės liepos drevė; kam ji beprimins kitados ir čia skambėjusią polonezo melodiją?

Toliau kelias bėgo į Veisiejus, Darsūniškį, Kruonį, Mūro Strėvinin-kus, Uogintus. Visur atradome ženklų, kurie priminė, kad čia kitados gyventa Oginskių. Beveik visur mūsų sutikti malonūs žmonės buvo girdėję garsųjį Oginskio polonezą, ne vienas jų buvo įsitikinęs, kad „būten čia, jų gimtinėje, Oginskis gyveno ir tą polonezą sukūrė“.

Apibendrinamas ekspedicijos rezultatus, puikus LDK muzikinės kultūros žinovas prof. Viktoras Skorobogatovas priminė Dž. Verdžio

2007 m. ekspedicijos dalyviai Trakuose

operos „Nabukas“ emocinę „Vergų choro“ įtaigą ir šios muzikos uždegančią reikšmę tuometinių Italijos patriotinių jėgų vienijimuisi. Anot profesoriaus, ne mažesnė įtaiga slypi ir M. K. Oginskio poloneze „Atsisveikinimas su Tėvyne“.

Trečioji ekspedicija užsibaigė Žemaitijoje – Rietave ir Plungėje. 2007 m. rugpjūčio 25 d. Plungėje iškilmingai patrankų salve buvo paskelbta II-ojo tarptautinio Oginskių festivalio pradžia. Tąsyk erdvi Plungės kunigaikščių Oginskių senojo žirgyno salė vos talpino visus žiūrovus, susirinkusius pasiklausyti Maladečinos Mykolo Kleopo Oginskio muzikos koledžo simfoninio orkestro, kuris atliko ir garsųjį polonezą „Atsisveikinimas su Tėvyne“.

Pasirengimo M. K. Oginskio 250-osioms metinėms programa įgyvendinama toliau. Kasmet plečiasi Oginskių giminės gyvenimo ir veiklos tyrinėjimų laukas, didėja žmonių, išitraukusių į jį, ratas, daugėja leidinių lietuvių kalba apie M. K. Oginskį ir jo palikuonis. Visi šie darbai skirti tam, kad M. K. Oginskis ir tie, kurie buvo kartu su juo, sugrįžtų į Lietuvos kultūrinio gyvenimo erdvę, padėtų mums geriau pažinti ir suvokti savo valstybės istoriją, čia gyvenusias ir kūrusias asmenybes, jų nuveiktus darbus.

Žinomi kunigaikščių Oginskių kultūrinės veiklos centrai Lietuvoje.
Sudarė Giedrė Rutkauskaitė

KUNIGAİKŠČIŲ OGINSKIŲ KULTŪRINĖS VEIKLOS PĖDSAKAI LIETUVOJE

Giedrė Rutkauskaitė

Lietuvos visuomeninio gyvenimo tyrinėtojai paskutiniu laiku pradeda kalbėti apie mus ištikusią tapatybės krizę, pasireiškiančią nusivylimu savo šalimi, nepasitikėjimu savimi ar net savęs niekinimu, skepticizmu žvelgiant į ateitį, dideliais emigracijos mastais ir kt. Ši krizė skatina naujos tapatybės paieškas. Dar XIX a. pab. – XX a. pr. išskristalizavusi nuostata, kad lietuviškas identitetas sietinas išimtinai su tautine kultūra, ypač pabrėžiant lietuvių kalbos kriterijaus svarbą jos skirstymui į „savą“ ir „svetimą“, pamažu nebetenka galios. Kalbama apie „tautiškumo eroziją“, kai prarandamas pasididžiavimas savo tauta, o tikėjimas tautiniais simboliais tampa nebemadingas¹. Tai ragina pamato naujai tapatybei ieškoti gilesniuose Lietuvos praeities kloduose. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK), Abiejų Tautų Respublikos (ATR) kultūra ir jos paveldo gaivinimas paskutiniu laiku tampa itin aktualus. Atsigręžimas į šį istorinį laikotarpį suteikia galimybę atrasti Lietuvos kultūrą platesniame ir turtingesniame kontekste, anot Virginijaus Savukyno, įsisąmoninant, kad „LDK paveldas nėra vien lietuvių kalba rašytas“². Tai suteikia daugiau pasitikėjimo savimi.

Lietuvos akademinės visuomenės inspiruotas tarptautinis projektas „LDK paveldo dalybos“³, kiti projektai, skirti LDK paveldo gražinimui į Lietuvos visuomenės istorinę sąmonę, rodo, kad einama teisinga linkme. LDK, ATR paveldo gaivinimo kontekste išryškėja šiuos vals-

2007 m. rugsėjo 22 d. Rietave vykusios III-osios tarptautinės istorikų ir kultūrologų konferencijos „Kunigaikščių Oginskių politinė, kultūrinė veikla: praeities refleksijos, ateities perspektyvos“ akimirka. Stovi (iš kairės): Giedrė Rutkauskaitė, dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, parkų kultūros paveldo tyrinėtojas Kęstutis Labanauskas

tybinius darinius kūrusių ir jų egzistavimą palaikiusių asmenybių, pirmiausia didikų giminių atstovų, indėlio aktualizavimo problema.

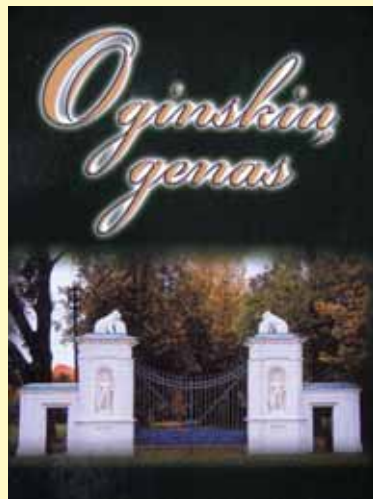
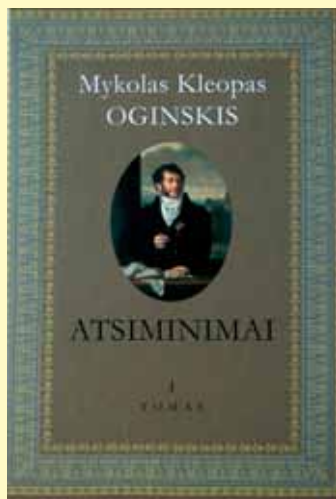
Viena tokių giminių – kunigaikščiai Oginskiai, pasižymėję daugelyje LDK, vėliau ATR viešojo gyvenimo sferų⁴, gynę šių valstybių interesus ir jas inkorporavus į Rusijos imperiją. Jie – žymūs politikai, diplomatai, karvedžiai, žemvaldžiai, garsėję ekonomine ir kultūrine veikla, mecenatyste.

Sunku kalbėti apie Oginskių kultūros paveldo gaivinimą nežinant, kokiose erdvėse skleidėsi jų veikla, kokia kunigaikščių Oginskių kultūros paveldo būklė dabar, kas daroma susigrąžinant jį įvairiais aspektais.

Nors Oginskių kultūrinės veiklos mastai toli peržengia net buvusių LDK, ATR valstybių ribas, pagrindinis šios giminės materialiojo kultūros paveldo arealas koncentruojasi buvusiose jų valdose.

Dabartinėje Lietuvos teritorijoje šiandien preliminariai galima lokalizuoti apie 40 vietovių, kurios buvo Oginskių valdžioje vienu ar kitu istoriniu periodu. Visas šias vietas būtų tikslinga suskirstyti į keturias grupes, atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

1. Reikšmė Oginskių giminės istorijoje;
2. Kultūros paveldo objektų, susijusių su kunigaikščiais Oginskiais, dabartinė būklė;
3. Konkrečiose vietovėse kylančios Oginskių kultūrinio paveldo gaivinimo iniciatyvos.

2007 m. išleistos į lietuvių kalbą išverstos knygos (iš kairės): Mykolo Kleopas Oginskio „Prisiminimai“ (I tomas), Ivo Zaluskius „Oginskių genas“

I GRUPĖ: TYRINĖTINOS OGINSKIŲ KULTŪROS PAVELDO VIETOVĖS

Šią grupę sudaro tokios vietovės, kurios Oginskių kultūros paveldo vertinimo požiūriu dėl informacijos trūkumo šiuo metu negali būti priskirtos kitoms trimis grupėms, atitinkančioms anksčiau paminėtus kriterijus.

1. Panemunė (Kauno r., 1590–1822 m.);
2. Karmėlava (Kauno r., XVI a. – XVII a. pr.);
3. Krosna (Lazdijų r., XVII a.);
4. Rudnia (Šalčininkų r., XVII a.);
5. Deltuva (Ukmergės r., XVII a.);
6. Stakliškės (Prienų r., XVII a. pab. – XVIII a. pr.);
7. Plateliai (Plungės r., 1767 m. – XVIII a. paskutinis dešimtmetis);
8. Švėkšna (Šilutės r., XVIII a. (iki 1766 m.);
9. Vaiguva (Kelmės r., XVIII a. pab.).
10. Gargždai (Klaipėdos r., XVIII a.).

Yra žinoma tik tiek, kad šios vietovės vienu ar kitu metu priklausė Oginskių giminei. Beveik nieko nežinoma apie jose buvusius šios didikų giminės materialaus paveldo objektus. Tikėtina, kad ypatingos svarbos pėdsakų čia jie ir nepaliko, nes tas vietoves valdė trumpai.

II-ojo tarptautinio Mykolo Oginskio festivalio ir 2007 m. Kultūros paveldo dienų dalyviai Rietave, prie Oginskių koplyčios

Nėra žinomos tikslios datos, kada Oginskiai šias vietas valdė. Kebloka nustatyti net jų lokalizaciją⁵. Į daugelį šiandien mums išskylančių klausimų, susijusių su šiomis Oginskių valdytomis vietovėmis, atsakymus galėtume gauti tik atlikę archyvų tyrimus, archeologinius kasinėjimus.

Įvertinus žinomas kunigaikščių Oginskių valdas pagal anksčiau išvardytus kriterijus, paaiškėjo, kad atskirai kategorijai reikėtų priskirti tuos miestelius, kuriuose kažkada buvo materialinio Oginskių giminės paveldo, tačiau jis iki mūsų dienų neišliko, taip pat tuos, kurie buvo ypatingai svarbūs Oginskių giminės istorijai arba yra svarbūs gyvosios atminties gaivinimo aspektu, tačiau šiuo metu visiškai neaktualizuoti.

II GRUPĖ: NEIŠLIKĘ IR NEAKTUALIZUOTI OGINSKIŲ MATERIALINIO PAVELDO OBJEKTAI

Šiai grupei priskirtina 19 vietovių.

UOGINTAI (Rumšiškių sen., Kaišiadorių r.). Pirmoji žinoma Oginskių valda dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Ji Oginskiams priklausė 1486 m. – XX a. pr.

KAVARSKAS (Anykščių r.). Oginskiams priklausė XV a. pab. – XVII a. (?). 1463 m. jie fundavo pirmąją Romos katalikų bažnyčią Kavarske.